

Ks. Janusz Kowalski

(La Cross WI, USA)

NIEZNANI BOHATEROWIE I WOJNY ŚWIATOWEJ. KAPELANI POLSKIEGO POCHODZENIA W JEDNOSTKACH AMERYKAŃSKICH

Słowa kluczowe: kapelani katoliccy, armia amerykańska, polskie pochodzenie, żołnierz, I wojna światowa, II wojna światowa.

Keywords: Catholic military chaplains, US Army, Polish origin, soldier, First World War, Second World War.

1. Sytuacja kapelanów w szeregach armii, marynarki wojennej i gwardii narodowej Ameryki Północnej

Przed rokiem 1917 rola kapelanów, jak i ich pozycja w służbie wojskowej Stanów Zjednoczonych była skromna. Złożyły się na to różne czynniki, przede wszystkim nieprzychylność rządu amerykańskiego wobec zatrudniania kapelanów, marginalizowanie tej potrzeby w szeregach żołnierzy, brak środków finansowych i logistyki, brak porozumienia z przedstawicielami Kościoła katolickiego. Wyjątek stanowi rok 1846, kiedy to prezydent James Knox Polk zaprosił na rozmowy biskupów Nowego Jorku, Mobile i St. Louis i poprosił o wyznaczenie dwóch księży kapelanów. Biskupi wybrali kapelanów, a prezydent ich zatwierdził. Wymiar obecności kapelanów w siłach zbrojnych Ameryki zaczął się zmieniać od konfliktu pomiędzy Hiszpanią a Ameryką Północną w 1898 r. Był to czas wzrostu liczby księży katolickich pracujących wśród żołnierzy. Niewielka liczba kapłanów katolickich służyła w armii i marynarce wojennej. Ogółem posługę kapelana w tym czasie sprawowało w tych formacjach dwunastu duchow-

nych. Znacznie większą liczbą kapelanów dysponowała gwardia narodowa, a wynikało to z tego, że biskupi każdej diecezji posyłali swoich księży jako kapelanów do obozów mobilizacyjnych, gdzie żołnierze zdobywali swoje pierwsze doświadczenia, a duchowni mieli okazję, by zapewnić im posługę duchową¹. Sytuacja uległa całkowitej zmianie 6 kwietnia 1917 r., gdy Stany Zjednoczone przystąpiły do I wojny światowej. Nastąpiła wówczas natychmiastowa mobilizacja armii i gwardii narodowej. Również marynarka wojenna została zmobilizowana. Okazało się, że liczba żołnierzy jest niewielka i tylko część z nich może być przerzucona do Europy, by wziąć udział w działaniach wojennych. Liczba żołnierzy w armii i gwardii narodowej wynosiła 213 557 osób, w tym 127 588 służyło w armii, w gwardii narodowej 80 446, a 5523 w Philippine Scouts. Po 19 miesiącach, czyli 11 listopada 1918 r., sama tylko liczba oficerów i żołnierzy służących w armii wzrosła do 3 685 548 osób².

Tak ogromna liczba żołnierzy potrzebowała odpowiedniej liczby kapelanów. W kwietniu 1917 r. liczba duchownych pełniących posługę w marynarce wojennej wynosiła 40 osób, a w armii służyło 74 kapelanów, w gwardii naro-

¹ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains in the World War*, New York 1924, s. XIII.

² E.F. Stover, *Up from handymen. The United States army chaplaincy 1865–1920*, Honolulu Hawaii 1985, s. 187.

dowej zaś 72³. Biskupi amerykańscy Kościoła katolickiego zwrócili się do prezydenta Woodrowa Wilsona z oświadczeniem: „wszyscy jesteśmy prawdziwymi Amerykanami” gotowymi na miarę wieku, zdolności i warunków uczynić wszystko dla postępu i triumfu kraju. Aby sprostać potrzebom czasu i wymogom wojska, utworzono diecezję wojskową. Dokonał tego 24 listopada 1917 r. papież Benedykt XV. Na ordynariusza ordynariatu polowego został powołany ks. Patrick J. Hayes, biskup pomocniczy, a następnie arcybiskup Nowego Jorku⁴. Patrick J. Hayes podzielił USA i terytoria zależne na pięć wikariatów apostolskich: cztery w Stanach Zjednoczonych i jeden poza ich granicami. Zostali mianowani zastępcy wikariuszy apostolskich dla każdego z wikariatów. Nadto utworzono sekretariaty. Kanclerz i sekretarz pracowali w Nowym Jorku, sekretarz wykonawczy zaś w Washington D.C. Również w listopadzie 1917 r. została powołana instytucja pod nazwą Narodowa Katolicka Rada Wojenna, w skład której weszli Rycerze Kolumba. W późniejszym czasie Narodowa Katolicka Rada Wojenna została przekształcona w National Catholic Welfare Conference, znaną dziś jako Konferencja Biskupów Katolickich USA. W tamtym czasie był to ogromny krok i wielkie osiągnięcie katolików amerykańskich na drodze włączania się do działań polityczno-społecznych. Odpowiedzialność, jaka na nich spoczywała, dotyczyła kwestii finansowych i rekreacyjnych, realizowanych w zależności od potrzeb żołnierzy i marynarzy⁵. W 1918 r. Kongres USA przegłosował ustawę, która przewidywała, że na 1200 żołnierzy będzie przypadał jeden kapelan. Z korespondencji pomiędzy bp. Patrykiem J. Hayesem a kardynałem Johnem Harleym, który pełnił posługę na terytorium Francji, wynika, że poza Stanami Zjednoczonymi na początku czerwca 1918 r. w armii pracowało 301 kapelanów, w marynarce wojennej 30, w Czerwonym Krzyżu siedmiu, dwóch jako tłumacze i 95 jako wolontariusze, pochodzący również z organizacji Rycerzy Kolumba⁶. Każdy kapelan był odpowiedzialny za każdego żołnierza, niezależnie od wyznania, zatem np. żydowscy kapelani nosili ze sobą krzyż, by w razie potrzeby użyć go, gdyby zostali poproszeni o ostatnią modlitwę przez żołnierza katolika lub protestanta. Protestanci i katolicy kapelani uczyli się modlitw w języku hebrajskim, by wspierać duchowo na polu walki czy w szpitalach żołnierzy wyznania i pochodzenia żydowskiego. W tym czasie było tylko 6 kapelanów żydowskich na 100 tys. żołnierzy⁷. Praca kapelanów na polu bitwy miała ogromne znaczenie moralne dla żołnierzy. Przed każdym wyjściem na pole walki żołnierze mogli uczestniczyć we mszy świętej połączonej z ogólnym rozgrzeszeniem. Po powrocie

³ R.M. Budd, *Serving Two Masters*, Nebraska 1951, s. 121.

⁴ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. XV.

⁵ E.F. Stover, *Up from handyman...*, s. 207.

⁶ archnyarchives.org/2015/11/10/military-chaplains-in-world-war-i/ (dostęp: 9 III 2019).

⁷ J.D. Keene, *World War I. The American Soldier Experience*, Lincoln 2011, s. 86.

z walki mogli skorzystać z sakramentu spowiedzi świętej, mogli też spotkać się z kapłanem, by z nim porozmawiać. W ramach swoich obowiązków kapłani budowali kaplice polowe i dbali o nie⁸.

Wydano drukiem specjalne edycje Biblii dla żołnierzy, jak również szanowano i świętowano tradycje oraz zwyczaje poszczególnych wyznań, np.: Święto Dziękczynienia, święta żydowskie czy greckokatolickie i katolickie obrządku łacińskiego. Równocześnie z przygotowaniem kapłanów do służby czynnej wydano podręcznik o obowiązkach i zakresie służby kapłanów. Był on z jednej strony bardzo pomocny, a z drugiej ujednolicał tak warunki, jak i zasady pracy kapłanów. Wśród podanych zasad znalazły się tam choćby takie jak ta, że na stanowisko kapłana może być przyjęty mężczyzna nie starszy niż 40-letni. Uposażeniem miało być wynagrodzenie roczne wysokości 2000 dolarów. Kapłanów podniesiono do rangi poruczników⁹. Ważną sprawą był też trening dla kapłanów w bazach wojskowych. Zakładano również szkoły przygotowujące młodych kandydatów do pełnienia posługi kapłanów w wojsku. Oczekiwano od kandydatów na kapłanów wykształcenia w college'u lub w seminarium albo przynajmniej pastoralnego doświadczenia¹⁰.

2. Kapłani polskiego pochodzenia w czasie I wojny światowej

W oddziałach armii amerykańskiej posługiwało kilku księży polskiego pochodzenia. Jednym z nich był ks. Edward Dankowski. Urodził się 10 maja 1891 r. w Chicago. Wykształcenie ogólne zdobył w Uniwersytecie Loyoli, zaś teologiczne w Seminarium św. Franciszka. Został wyświęcony na kapłana 1 czerwca 1917 r., dla diecezji chicagowskiej¹¹. Był członkiem Rycerzy Kolumba i American Legion. Po przygotowaniu został mianowany kapłanem w stopniu porucznika 30 lipca 1918 r. Służył w bazie wojskowej Camp Dodge w stanie Iowa. Z obowiązków kapłana został zwolniony 8 sierpnia 1919 r. w stopniu kapitana, po zakończonej służbie w bazie Camp Grant w stanie Illinois. Będąc w stanie spoczynku, został mianowany kapitanem korpusu rezerwy¹². Pierwszy raz otrzymał wezwanie do służby wojskowej w 1917 r., jako 26-latek. Drugi raz powołano go w roku 1942, w wieku 52 lat. Oboje jego rodzice byli emigrantami z Polski. Ks. E. Dankowski pracował w następujących parafiach: św. Michała

⁸ Tamże, s. 87–88.

⁹ O.J. Nave, *Naves Handbook on the army Chaplaincy*, Los Angeles, CA 1917, s. 17, 19.

¹⁰ R.M. Budd, *Serving two masters the development of American military chaplaincy. 1860–1920*, Lincoln–London 1951, s. 152.

¹¹ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. 61.

¹² *The Catholic Advance*, Wichita, KS, 1921, s. 7.

w Chicago – jako wikariusz, następnie w kościele św. Jozafata, od 1940 r. w parafii św. Symeona. Zmarł 9 sierpnia 1943 r. w wieku 52 lat w parafii św. Symeona, a pochowany został na katolickim cmentarzu św. Wojciecha w Niles (Saint Adalbert Catholic Cemetery in Niles, Illinois)¹³.

Kolejnym kapelanem z polskimi korzeniami był ks. John Aloisius Grembo-wicz. Urodził się w Aleksandrowie koło Warszawy 11 kwietnia 1887 r.¹⁴ Wraz z rodziną przybył do Ameryki i tu uczęszczał do Szkoły św. Michała, następnie do College'u św. Cyryla w Chicago. Studia teologiczne zakończył w Semina-rium św. Franciszka w Milwaukee w Wisconsin. Świecenia kapłańskie otrzymał 10 czerwca 1911 r., a 17 grudnia 1917 r. został kapelanem armii w bazie Grant, w miejscowości Rockford w stanie Illinois, w stopniu porucznika¹⁵. Jako kape-lan brał udział w I wojnie światowej, posługując w A.E.F., w Rennes, Verdun, Romagne, Argonne we Francji. Z Brest we Francji wyruszył 11 lipca 1918 r. do Nowego Jorku, gdzie po sześciu dniach przybył na statku Northern Pacific z oddziałem 816 P. infanterii w stopniu porucznika, w którym służył jako kape-lan. Następnie powrócił do Chicago i został zwolniony ze służby kapelana w bazie Grant. W stopniu porucznika przeszedł do rezerwy. Został proboszczem w kościele pod wezwaniem św. Jana w Harvey w stanie Illinois. W 1936 r. ks. John obchodził 25. rocznicę święceń kapłańskich razem z rodzicami, brać-mi i dwiema siostrami. W tym czasie pracował jako proboszcz w kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Phoenix, Cook City w Illinois¹⁶. Po raz kolejny zo-stał powołany do służby wojskowej jako kapelan podczas mobilizacji sił w cza-sie II wojny światowej, w wieku 55 lat. 16 grudnia 1959 r. został mianowany prałatem¹⁷. Zmarł 28 grudnia 1981 r.

Ks. Stanisław J. Koralewski był kolejnym kapelanem w armii USA. Urodził się 9 września 1887 r. w Poznaniu w zaborze pruskim jako syn Antoniego i Apo-lonii z domu Sluischaus. Rodzina wyemigrowała do Ameryki w 1890 r. Wy-kształcenie zdobył w Szkole św. Wojciecha w Chicago, następnie College'u św. Stanisława również w Chicago. Teologię ukończył w Seminarium św. Fran-ciszka w Milwaukee, stan Wisconsin. Na kapłana został wyświęcony 10 czerwca 1911 r. i pracował w diecezji Chicago. Był członkiem Rycerzy Kolumba, a pracę kapelana rozpoczął 17 grudnia 1917 r. Służył w bazie Custer w stanie Michigan, a następnie we Francji w Rimacourt i Is-sur-Tille w 330 Field Artillery¹⁸. Ks. Stanisław J. Koralewski znalazł się na liście pasażerów powracających do Ameryki z Anglii. Wyruszył 31 marca 1919 r. z miasta Brest we Francji i przy-

¹³ „Chicago Tribune” z 11 VIII 1943 r. brak numeracji stron.

¹⁴ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. 120.

¹⁵ „The Catholic Advance” (Wichita, Kansas) z 12 I 1918, s. 1.

¹⁶ „Mount Carmel Item” (Mount Carmel, Pennsylvania) z 9 VI 1936, s. 1.

¹⁷ „Shamokin News Dispatch” (Shamokin, Pennsylvania) z 9 VI 1961, s. 5.

¹⁸ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. 158.

płynął 12 kwietnia 1919 r. do Nowego Jorku na statku „Pannonia”. Zwolniony ze służby 8 lipca 1919 r. w bazie Dix w stanie Nowy Jork jako porucznik-kapelan, powrócił do Chicago, gdzie został proboszczem w parafii pod wezwaniem św. Józefa w Argo, Illinois. Ponownie został powołany w czasie mobilizacji podczas II wojny światowej. Zmarł 16 stycznia 1943 r. jako proboszcz kościoła pw. św. Stanisława w Kankakee w Illinois¹⁹.

CHECK TYPE HEADSTONE DESIRED		APPLICATION FOR HEADSTONE (PLEASE MAKE OUT AND RETURN IN DUPLICATE)				
☒ UPRIGHT MARKER	Marble	Enlistment dates	October 8, 1918			
☐ FLAT MARKER		Discharge dates	June 15, 1919			
		Pension number	XC-1 406 324			
Name		Rank	Company	U. S. Regiment, State Organization, or Vessel	Date of Death	
BACZYK, Rev. Father Andrew J.		1st	Chaplain	Medical Corp.	May 9, 1941	
Name of Cemetery		Located in or near—		If World War Veteran—		
Calvary		City	State	Division	State	Emblem
		Hatfield	Mass.	N. H. & H. R. R.	Fra.	Christian S
To be shipped to		N. Y., N. H. & H. R. R.				
Czelusniak Brothers		at Northampton, Hampshire, Mass.				
Whose post-office address is		Northampton, Mass.				
DO NOT WRITE HERE		This application is for the UNMARKED grave of a veteran. It is understood the stone will be furnished and delivered at the railroad station or steamboat landing above indicated, at Government expense, freight prepaid. I hereby agree to accept promptly the headstone at destination, remove it, and properly place same at decedent's grave at my expense. NO FEE SHOULD BE PAID IN CONNECTION WITH THIS APPLICATION.				
To A. G. O.		SEP 16 1941				
Ordered		3749135				
B/L		7-24-41				
Shipped		3749519 11-5-41				
WAR DEPARTMENT		Approved Aug. 12, 1913				
O. Q. M. G. Form No. 623		Revised May 18, 1931				
		Revised Feb. 15, 1937				
		Address		Date		
		119 Exchange Street		July 17, 1941		
		Portland, Maine				

Jednym z kapelanów o polskich korzeniach był ks. Andrew J. Baczyk, który urodził się pod zaborami 24 września 1879 r. Wraz z rodziną wyemigrował do Ameryki Północnej, gdzie przyjął święcenia kapłańskie 29 czerwca 1903 r. Na kapelana powołany został 2 października 1918 r. Służył w American Expeditionary Forces od 3 listopada 1918 r. do 30 maja 1919 r. Z czynnej służby został zwolniony 15 czerwca 1919 r. w bazie Fort McPherson w stanie Georgia²⁰ i podjął duszpasterstwo w kościele pod wezwaniem St. Mary w Korona na Florydzie. Zmarł 9 maja 1941 r.

Następnym kapelanem był ks. Francis Aloysius Kuliński. Urodził się 22 marca 1889 r. w Manistee w stanie Michigan. Jego rodzicami byli Frank Kuliński i Franciszka z domu Kieliszek, oboje rodzice urodzeni byli na terenie Polski rozdartej zaborami. Edukację zdobył w Szkole św. Stanisława, studiował również w College'u św. Stanisława oraz św. Cyryla i Metodego w Detroit w stanie Michigan. Był członkiem Polish R.C. Union Catholic Foresters oraz rycerzem

¹⁹ „Chicago Tribune” z 18 VI 1943, b.s.; por. „The Decatur Herald” (Illinois) z 18 VI 1943, s. 18.

²⁰ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. 4–5.

Kolumba, należał też do stowarzyszenia oficerów rezerwy w stanie Illinois Grant²¹. Na kapelana został powołany 10 października 1917 r. Pracę rozpoczął w bazie Grant w 343 Infantry, a następnie w bazach Gordon i 319 Machine Gun Battalion. Do Francji na front I wojny światowej wyruszył z 327 regimentem piechoty. Był kapłanem od 15 maja 1918 r. do 15 czerwca 1918 r. w Somme Front, a następnie od 28 czerwca 1918 r. do 9 sierpnia 1918 r. w Toul. Kolejne miejsca jego posługi kapelańskiej to Marbach Sector od 17 sierpnia do 18 września 1918 r., następnie od 29 września 1918 r. do 30 października 1918 r. w Meuse-Argonne²².

REGISTRAR'S REPORT	
1	Tall, medium, or short (specify which)? <i>Tall</i> Slender, medium, or stout (which)? <i>Slender</i>
2	Color of eyes? <i>Black</i> Color of hair? <i>Black Bald</i>
3	Has person lost arm, leg, hand, foot, or both eyes, or is he otherwise disabled (specify)? <i>no</i>
I certify that my answers are true, that the person registered has read his own answers, that I have witnessed his signature, and that all of his answers of which I have knowledge are true, except as follows:	
<i>Elmer Bore</i> (Signature of Registrar) Precinct <i>32nd Ward</i> City or County <i>Chicago</i> State <i>Ill</i> Date of registration <i>3 June 1917</i> Chicago Local Board No. 22 200 E. 115th St., Chicago. 12-22-A	

REGISTRATION CARD	
1	Name in full <i>Rev. Francis A. Lukin</i>
2	Home address <i>1586 Ardmore Ave Chicago Ill</i>
3	Date of birth <i>March 22 1889</i>
4	Are you (1) a natural-born citizen, (2) an alien, (3) an alien, (4) or have you declared your intention (specify which)? <i>Citizen</i>
5	Where were you born? <i>Grand Rapids Michigan</i>
6	If not a citizen, of what country are you a citizen or subject?
7	What is your present trade, occupation, or office? <i>Minister of Religion</i>
8	By whom employed? <i>Bishop of Chicago</i>
9	Where employed? <i>Chicago Ill</i>
10	Have you a father, mother, wife, child under 12, or a sister or brother under 12, and dependent on you for support (specify which)? <i>no</i>
11	Married or single? <i>Single</i> Race (specify which)? <i>White</i>
12	What military service have you had? Rank <i>no</i> Length <i>no</i>
Do you claim exemption from draft, specify grounds? <i>on the grounds of Chapl.</i>	
I affirm that I have verified above answers and that they are true.	
<i>Rev. Francis A. Lukin</i> (Signature of man)	

Zwolniony z czynnej służby 9 V 1919 r. w stopniu porucznika rezerwy, pełnił służbę jako kapłan w domu poprawczym w Chicago w stanie Illinois. W 1928 r. został mianowany proboszczem kościoła pw. St. Turibius w Chicago. Kolejny raz powołany został do służby wojskowej w czasie II wojny światowej. Ostatnie 29 lat posługiwał jako proboszcz parafii pod wezwaniem św. Floriana w Hegewisch w stanie Illinois. Zmarł 5 listopada 1963 r. w szpitalu Holy Cross w Chicago. Pochowany został na cmentarzu św. Wojciecha w Niles w stanie Illinois²³.

Kapłanem polskiego pochodzenia był również ks. Anthony J.F. Muszyński. Urodził się 13 czerwca 1892 r. w Pittsburgh, w stanie Pensylwania. Jego rodzicami byli Jan Muszyński i Franciszka z domu Borucka. Świecenia kapłańskie

²¹ Kopia karty poborowej.

²² G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. 159–160.

²³ Tamże, s. 4–5, 13. por. „The Times” (Hammond, Indiana) z 6 XI 1961, s. 17.

otrzymał 2 czerwca 1917 r.²⁴ Do służby w wojsku został powołany 10 września 1918 r. Służył w bazie Gordon i w bazie Dix. Zwolniony z czynnej służby 18 grudnia 1918 r. Jego oddziałem był 153 DB w 12 batalionie, w którym służył w stopniu porucznika. W latach 1918–1952 pracował w kościele pw. St. Ladislaus w Natrona, w stanie Pensylwania, a następnie pw. św. Ignacego w Glendale, Pittsburg, w stanie Pensylwania. W tym ostatnim kościele jak również w pobliskiej szkole w czasie jego posługi wybuchł pożar, który rozpoczął się w kotłowni. Ponad 250 dzieci ewakuowano ze szkoły bez szwanku, ale kościół spłonął. Ks. Muszyński wszedł w czasie pożaru do kościoła i uratował przed spaleniem Najświętszy Sakrament²⁵. Zmarł 21 maja 1962 r. i został pochowany na cmentarzu św. Ignacego w Greentree Road w stanie Pensylwania.

Polskim pochodzeniem legitymował się także ks. John Stephen Pałubicki. Urodził się w Chojnowicach na ziemiach polskich 26 grudnia 1886 r. Rodzice jego Ignacy i Marcjanna Prączyńska wraz z synem wyemigrowali do Ameryki już w 1887 r. Udali się do Chicago, a stamtąd do Minesoty²⁶. Tu zdobył wykształcenie najpierw w Szkole Podstawowej św. Stanisława, a następnie w Liceum św. Stanisława. Kolejnymi etapami jego edukacji był College św. Stanisława w Chicago i St. Jerome College w Kitchener w stanie Ontario. Świecenia kapłańskie przyjął 11 czerwca 1909 r. w seminarium św. Pawła Apostoła w Minneapolis. Był członkiem Rycerzy Kolumba i American Legion. W 1914 r. został skierowany do Santee Indian Reservation w stanie Nebraska, gdzie w misji indiańskiej Bureu, pod okiem ks. Ketcham, wybudował nowy kościół²⁷. Do służby wojskowej został powołany 24 sierpnia 1918 r. Służył w bazie Taylor w stanie Kentucky, a następnie razem z American Expeditionary Forces w Chateau Turville, Cherbourg, Le Mans i Brest we Francji. 24 grudnia 1918 r. w stopniu porucznika został przeniesiony do rezerwy²⁸. Następnie mianowano go pierwszym porucznikiem rezerwy oficerów i przydzielono do 89 dywizjonu kawalerii. Pracował też jako dyrektor Sierocińca pw. St. James w Omaha w stanie Nebraska. W latach 1920–1926 pracował w parafii pw. św. Piotra w Fullerton w stanie Nebraska. Po odejściu z wojska powrócił do Sierocińca St. James, a w latach 1936–1956 był proboszczem w kościele pw. Najświętszego Sakramentu w Omaha w stanie Nebraska. Kolejny raz powołany został do służby wojskowej w czasie II wojny światowej. W 1947 r. został mianowany prałatem²⁹. Zmarł 26 grudnia 1956 r. w Omaha, tam też został pochowany.

²⁴ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. 226.

²⁵ „The Bradford Era” (Pennsylvania) z 8 I 1952, s. 1.

²⁶ <https://www.geni.com/people/Jan-John-Palubicki-Rev/6000000035097062719> (dostęp: 22 II 2019).

²⁷ „The Catholic Tribune” (St. Joseph Missouri) z 7 III 1914, s. 6.

²⁸ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. 248.

²⁹ „The Nebraska State Journal” z 14 XII 1947, s. 39.

Ks. Henry Max Retzek był kolejnym kapłanem o polskich korzeniach w armii USA. W czasie I wojny światowej był kapelanem w ordynariacie armii i marynarki wojennej w Nowym Jorku. Urodził się 7 sierpnia 1891 r. w Chicago. Nazwisko panińskie jego matki brzmiało Jankowska. Studia teologiczne ukończył w Seminarium św. Franciszka w stanie Wisconsin. 28 maja 1915 r. został wyświęcony na kapłana. Był też członkiem Rycerzy Kolumba. Powołany na kapelana 17 lutego 1918 r., służył w bazie Pike i w Fort Caswell. Ze służby został zwolniony 8 lipca 1919 r. w stopniu porucznika i przeniesiony do rezerwy w tym samym stopniu do 342 piechoty w Chicago³⁰. Jego nazwisko znajduje się na liście pasażerów okrętu „Aquitania” wypływającego 2 listopada 1918 r. z Nowego Jorku. Płynął w stopniu pierwszego porucznika jako kapelan oficer z 6 Trench Mortar Battalion Headquarters Supply Co. CAC. Jego personalia figurują też na liście pasażerów z Brest we Francji pod datą 28 czerwca 1919 r. Miejscem docelowym okrętu „Leviathan” płynącego z Brest był Nowy Jork. Posługiwał potem jako kapelan Szpitala pw. św. Franciszka w Breckenridge. Następnie był kapelanem Szpitala St. James w Perham, a w latach 1931–1945 proboszczem parafii St. Alexius w West Union. Od 1945 do 1946 pełnił posługę proboszcza kościoła pw. św. Patryka w Collins. W latach 1946–1947 pracował w parafii Ave Maria w Wheaton. Ostatnią jego placówką była parafia św. Michała w Spring Hill, gdzie pracował do 1958 r. Rok później, 14 lipca, zmarł i został pochowany na cmentarzu pod wezwaniem św. Michała w Spring Hill w stanie Minnesota.

Polskim pochodzeniem szczycił się także ks. John Stanislaus Landowski, syn Wojciecha i Rozalii z domu Dombek. Urodził się 6 lutego 1890 r. w Stevens Point w stanie Wisconsin. Wykształcenie podstawowe zdobył w Stevens Point. Następnie wstąpił do Seminarium św. Pawła w Saint Paul w stanie Minnesota. Wyświęcony na kapłana 14 kwietnia 1916 r., pierwszą mszę świętą odprawił w kościele św. Piotra w Stevens Point o godzinie 10 rano³¹. Po uroczystości prymicyjnej został posłany przez bpa Paul’a Peter’a Rhode do pracy w kościele pw. św. Jana w Green Bay w stanie Wisconsin³². Ks. Landowski był członkiem American Legion i Rycerzy Kolumba. 6 maja 1917 r. został powołany do służby jako kapelan amerykańskiej armii w randze kapitana³³. Przeszkolenie otrzymał w bazie Custer, Battle Creek w stanie Michigan. Służył w bazie Sheridan w stanie Illinois. Zmarł 10 sierpnia 1978 r. w Monitowoc w stanie Wisconsin. Odznaczony został carskim Orderem św. Stanisława trzeciej klasy. Otrzymał też brytyjskie odznaczenie Citation 19 czerwca 1919 r. i trzy dni później amerykańskie odznaczenie Citation. Z czynnej służby w randze pierwszego porucznika w bazie

³⁰ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. 266.

³¹ „Stevens Point Journal” z 24 IV 1916, s. 1.

³² „Stevens Point Gazette” z 3 V 1916, s. 4.

³³ „Stevens Point Gazette” z 17 X 1917, s. 7.

Grant w stanie Illinois zwolniony został 4 sierpnia 1919 r. Przebieg jego służby wojskowej wyglądał następująco: wysłany w stopniu pierwszego porucznika do Europy 21 lipca 1918 r. na okręcie „Plattsburg”, który wypłynął z Nowego Jorku i dotarł do Anglii. Rok później, 12 lipca 1919 r., był już ponownie w Nowym Jorku na okręcie USS „President Grant”, który przybył z Francji. Wiadomo też, że był wysłany wraz z American Expeditionary Forces do Murmańska w północno-zachodniej części Rosji. Jako jedyny polskim kapelan został odznaczony na polu bitwy przez trzy różne kraje³⁴.

Ks. Joseph Stanley Kamiński, kapelan w czasie I wojny światowej, służył w ordynariacie armii i marynarki wojennej w Nowym Jorku. Urodził się 11 stycznia 1878 r. w Allego w stanie Michigan jako syn Jana i Marii z domu Adamczyk. Rodzice byli urodzeni w Polsce, natomiast spotkali się i pobrali w Ameryce. Edukacja szkolna ks. Kamińskiego wiodła przez Szkołę św. Alberta i Seminarium pw. św. Franciszka w Milwaukee w stanie Wisconsin³⁵. Świecenia kapłańskie otrzymał 11 kwietnia 1903 r. Jego pierwszą placówką duszpasterską była parafia pod wezwaniem św. Stanisława w Bay City w stanie Michigan. Pracował tam jako wikariusz przez prawie 5 lat. Następnie pełnił posługę kapłańską w parafii pod wezwaniem św. Antoniego w Fisherville, a potem w parafii pod wezwaniem Marii Panny w Alpena, w stanie Michigan. Tam spędził cztery lata. Od 1 lutego 1914 r. pracował w parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Grand Rapids. Kolejną jego placówką duszpasterską była parafia św. Walentego w Kawkawlin Bay w stanie Michigan, wreszcie parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa w Grand Rapids w stanie Michigan. Był też kapelanem armii amerykańskiej w 1918 r., służąc w 9 dywizjonie armii, a po zakończeniu czynnej służby wojskowej pozostał kapelanem rezerwy. Zmarł w 1956 r. w Grand Rapids w stanie Michigan³⁶.

Następnym kapelanem w armii amerykańskiej był ks. John A. Mikołajczak, urodzony w 1887 r. w Milwaukee. Edukację szkolną zdobył w Szkole św. Jacka. Następnie kształcił się w Seminarium pw. św. Franciszka w stanie Wisconsin. Wyświęcony na kapłana 25 stycznia 1914 r., był kapelanem w armii w czasie I wojny światowej. Pełniąc tę posługę, został wysłany w maju 1917 r. do bazy Taylor w stanie Kentucky. Służył w 28 i 22 dywizjonie piechoty. Wysłany na front podczas walk w Chateau-Thierry, Argonne i Mouse, posługiwał przede wszystkim swoim młodym rodakom powołanym do służby w armii poza krajem, a pochodzącym z jego rodzinnej parafii pw. św. Jadwigi w Milwaukee. Po zakończeniu wojny wrócił do diecezji Milwaukee³⁷, gdzie był przez 12 lat pro-

³⁴ G.J. Waring, *United States Catholic Chaplains...*, s. 162–163. Por. Website: pchswi.org Portage County Historical Society, Brief history of St. Peters Polish Congregation, Stevens Point, Wisconsin.

³⁵ E.B. Fisher, *Grand Rapids and Kent County Michigan*, vol. 2, Chicago 1918, s. 205–206.

³⁶ <http://www.migenweb.org/kent/white1924/personal/kaminskij.html>, s. 2 (dostęp: 12 IX 2018).

³⁷ https://liturgicalcenter.org/media/parish_pdf/MIL/mil-9.2.pdf, s. 19 (dostęp: 12 IX 2018).

boszczem w parafii św. Michała w Berlin, w stanie Wisconsin. Przeniesiony 8 czerwca 1935 r. do Milwaukee, do swej rodzinnej parafii pod wezwaniem św. Jadwigi³⁸, zmarł tam po długiej chorobie 10 września 1939 r.

Kolejnym kapłanem z polskimi korzeniami był ks. John Joseph Rolbricki (Rolbiecki), którego rodzicami byli Frank i Joanna z domu Rożek. Urodził się 1 kwietnia 1889 r. w Winona w stanie Minnesota. Wyświęcony na kapłana 1 marca 1914 r., był do 1915 r. proboszczem w Siegel w parafii pw. Różańca Świętego. Następnie został proboszczem w parafii pw. św. Pawła w Mosinee w stanie Wisconsin. Pracował tam w latach 1915–1918. Do wojska jako kapłan został powołany w 1917 r., służąc w tym charakterze do 1918 r. Posługę kapłana zakończył w stopniu porucznika. W roku 1920 wyjechał do Washington D.C., gdzie podjął studia w Katolickim Uniwersytecie Ameryki. W tej uczelni uzyskał również profesurę z zakresu filozofii. Pozostał na uczelni i pracował jako wykładowca³⁹. Zmarł w wieku 94 lat w 1983 r.⁴⁰

Bibliografia

- „Chicago Tribune” z 11 VIII 1943 r. brak numeracji stron.
„Chicago Tribune” z 18 VI 1943.
„Evening Star” (Washington, District of Columbia) z 7 XI 1922.
„Mount Carmel Item” (Mount Carmel, Pennsylvania) z 9 VI 1936.
„Shamokin News Dispatch” (Shamokin, Pennsylvania) z 9 VI 1961.
„Stevens Point Gazette” z 17 X 1917.
„Stevens Point Gazette” z 3 V 1916.
„Stevens Point Journal” z 24.04.1916.
„The Bradford Era” (Pennsylvania) z 8 I 1952.
„The Catholic Advance” (Wichita, Kansas) z 12 I 1918.
„The Catholic Tribune” (St. Joseph Missouri) z 7 III 1914.
„The Decatur Herald” (Illinois) z 18 VI 1943.
„The Nebraska State Journal” z 14.12.1947.
„The Oshkosh Northwestern” z 1.06.1935, s. 4.
„The Times” (Hammond, Indiana) z 6 XI 1961.
archnyarchives.org/2015/11/10/military-chaplains-in-world-war-i/ (dostęp: 9 III 2019).
Budd R.M., *Serving two masters the development of American military chaplaincy. 1860–1920*, Lincoln–London 1951.
Budd R.M., *Serving Two Masters*, Nebraska 1951.
Fisher E.B., *Grand Rapids and Kent County Michigan*, vol. 2, Chicago 1918.
<http://www.migenweb.org/kent/white1924/personal/kaminskij.html>, s. 2 (dostęp: 12 IX 2018).
https://liturgicalcenter.org/media/parish_pdf/MIL/mil-9.2.pdf, s. 19 (dostęp: 12 IX 2018).
<https://www.geni.com/people/Jan-John-Palubicki-Rev/6000000035097062719> (dostęp: 22 II 2019).

³⁸ „The Oshkosh Northwestern” z 1 VI 1935, s. 4.

³⁹ „Evening Star” (Washington, District of Columbia) z 7 XI 1922, s. 5.

⁴⁰ Podanie zaadresowane do rządu Stanów Zjednoczonych z prośbą o marmurowy nagrobek dla weterana. Prośbę taką mogła składać najbliższa osoba z rodziny.

Keene J.D., *World War I. The American Soldier Experience*, Lincoln 2011.
Nave O.J., *Naves Handbook on the army Chaplaincy*, Los Angeles, CA 1917.
Stover E.F., *Up from handymen. The United States army chaplaincy 1865–1920*, Honolulu Hawai 1985.
The Catholic Advance, Wichita, KS, 1921.
Waring G.J., *United States Catholic Chaplains in the World War*, New York 1924.
Website: pchswi.org Portage County Historical Society, Brief history of St. Peters Polish Congregation, Stevens Point, Wisconsin.

UNKNOWN HEROES OF WORLD WAR I. CHAPLAINS OF POLISH DESCENT IN AMERICAN UNITS

Summary

The paper contains information about the First World War and it concerns the spiritual life of soldiers fighting during the war. It is commonly known that the spiritual life of the soldiers was supported by spiritual and voluntary work in the army, the national guard and the navy of the United States of America. As it is indicated, the shortages were enormous, and the needs even greater, exceeding the number of available military chaplains. The paper intends to present unknown heroes of the First World War. These heroes were priests from Poland or those who had already been born on the American soil as the first generation, speaking Polish, familiar with the history and tradition of their homeland. These stories of priests show the Polish contribution, organization, as well as the courage and a sense of patriotism for the Polish motherland, and gratitude for their new American homeland. Some of them served in the USA, while others outside the country. They were united by brotherhood, honour and service to God and man.